

КАТЕГОРИЯ «М'ЯКА СИЛА»**У ДОСЛІДЖЕННЯХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Проаналізовано еволюцію категорії «м'яка сила», теоретичні напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених у сфері реалізації зовнішньої політики засобами «м'якої сили». Подано погляди прихильників неолібералізму й реальної політики на цю категорію, виокремлено її ресурсний арсенал, канали та механізми реалізації. Категорію «м'якої сили», визначено, як стратегію «привабливих преференцій», яка реалізується як на офіційному так і на громадському рівні шляхом демократичних реформ. Зокрема, це внутрішній та зовнішній курс держави, активна діяльність діаспори за кордоном, популярність культури та привабливість продукції й робота ЗМІ над іміджем країни. Наведено три категорії чинників, які демонструють рівень «м'якої сили» певної країни: глобальне зображення, глобальна порядність і глобальна інтеграція. Також, аргументовано доцільність розробки й затвердження стратегії «м'якої сили» на державному рівні, та впровадження її механізмів як всередині країни так і в зовнішньополітичному курсі.

Ключові слова: «м'яка сила», «жорстка сила», глобалізація, ноополітика, публічна дипломатія, культурна дипломатія, зовнішня політика.

**КАТЕГОРИЯ «МЯГКОЙ СИЛЫ» В ИССЛЕДОВАНИЯХ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Проанализирована эволюция категории «мягкая сила», теоретические наработки отечественных и зарубежных ученых в сфере реализации внешней политики средствами «мягкой силы». Подано взгляды сторонников неолібералізма и реальной политики на эту категорию, выделены ее ресурсный арсенал, каналы и механизмы реализации. Категорию «мягкой силы», определено, как стратегию «привлекательных преференций», которая реализуется как на официальном, так и на общественном уровне путем демократических реформ. В частности, это внутренний и внешний курс государства, активная деятельность диаспоры за рубежом, популярность культуры

и привлекательность продукции и работа СМИ над имиджем страны. Приведены три категории факторов, которые демонстрируют уровень «мягкой силы» определенной страны: глобальное изображение, глобальная порядочность и глобальная интеграция. Также, аргументировано целесообразность разработки и утверждения стратегии «мягкой силы» на государственном уровне, и внедрение ее механизмов как внутри страны, так и во внешнеполитическом курсе.

Ключевые слова: «мягкая сила», «жесткая сила», глобализация, ноополитика, публичная дипломатия, культурная дипломатия, внешняя политика.

Fesyk Olesya

THE EVOLUTION OF THE CATEGORY «SOFT POWER» IN INTERNATIONAL RELATIONS RESEARCH

This paper deals with the analysis of the category “soft power”. Theoretical research papers of Ukrainian and foreign scholars concerning the realization of foreign policy by means of “soft power” have been analyzed. The points of view of the supporters of neoliberalism as well as real politics concerning this category have been enumerated. The resources, channels and mechanisms of realization of “soft power” have been identified. The category “soft power” has been defined as a strategy of “attractive preferences” which can be realized on the official and public levels through democratic reforms. It has been proved that this category can be analyzed taking into account inner policy as well as foreign policy of the

country, the activity of Ukrainian diaspora abroad, popularity of culture and attractiveness of Ukrainian products and the mass media. Three categories of factors which demonstrate the level of “soft power” of a country: a global picture, global integrity and global integration have been mentioned. The necessity of development and confirmation of the strategy of “soft power” on the state level and the implementation of its mechanisms within the country as well as on the level of foreign policy have been characterized.

Keywords: “soft power”, “hard power”, globalization, noopolitics, cultural diplomacy, public diplomacy, foreign politics.

Постановка проблеми. Після Другої світової війни з початком «холодної війни» у світі запанувала біполярність, тому сфера безпеки

в міжнародних відносинах укотре набула першочергового значення. Сприяли цьому гонка озброєнь, конкуренція за природні ресурси, боротьба за сфери впливу й розвиток суспільства в цілому. Досить тривалий час у сфері міжнародних відносин панувала реалістична парадигма, прихильники якої вважали військово-політичну силу головним чинником із забезпечення безпеки. Поширення й домінування у світі демократичних цінностей, розпад Радянського Союзу, прихід поліполярності в геополітиці принесли багато змін й у безпековій сфері. В сучасній системі міжнародних відносин застосування військового потенціалу або новітньої зброї повинно бути обґрунтоване й певною мірою виправдане. З огляду на розвиток науки, щораз швидші темпи глобалізації арсенал методів й інструментарію з досягнення геополітичних цілей значно розширився. Питання безпеки незалежної держави – це не тільки військовий потенціал, а й економічна, енергетична, інформаційна, демографічна, релігійна й інші види безпеки. Оскільки сьогодні будь-які загрози реалізуються у вигляді локальних та «заморожених» конфліктів, поширенні терористичних атак, тому досить активно стали розвивати «концепцію війни в четвертій сфері» – у кіберпросторі та з використанням ЗМІ. Відповідно суверенні держави повинні докладати максимум зусиль для забезпечення захисту національних інтересів й безпеки. Один із найперспективніших способів реалізації та збереження свого впливу у світі на фоні тотальної глобалізації – використання у зовнішній політиці стратегії «м'якої сили». Ця стратегія особливо важлива для молодих країн, які тільки стають на шлях демократичних змін і прагнуть зміцнити власну безпекову систему передусім із сусідніми державами та зарекомендувати себе на міжнародному рівні як надійні партнери. До групи країн із молодими демократіями зараховуємо також і Україну. Тому дослідження концепції «м'якої сили» у сфері міжнародних відносин, досвіду й напрацювань з упровадження механізмів «м'якої сили» у зовнішній та внутрішній політиці світових лідерів особливо актуальне для нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну частину досліджень із цього напрямку здійснюються в країнах-лідерах (США, Росія, Китай), які формують геополітичну картину світу та є головними акторами на ній. Категорію «м'яка сила» вивчали Дж. Акшай, Р. Армітідж, Зб. Бжезинський, Р. Кейган, Р. Кеохейн,

Г. Кіссінджер, А. Коен, М. Кокс, М. Лібіцкі, С. Люкс, Дж. Меттерн, Дж. Най, У. Оуенс, І. Пармар, М. Рубін, Н. Сноу, С. Уолт, М. Фрейзер, Ф. Фукуяма, П. ван Хем, К. Хілл та ін [11, с. 3]. Прикладні аспекти наукової проблеми «м'якої сили» висвітлено в працях російських фахівців: О. Бірюкова, М. Буланова, Ю. Давидова, О. Дугіна, О. Жизневської, М. Модіна, Г. Павловського, І. Панаріна, Е. Соловйова, Г. Філімонова, С. Чернова, І. Шуміліної та ін [11, с. 3; 19, с. 40]. Вітчизняні розробки з окремих питань «м'якої сили» як складової частини зовнішньополітичних та безпекових стратегій представлено в загальних та спеціальних студіях О. Бахтіярової, О. Зернецької, О. Литвиненко, А. Луценко, Ю. Константинова, Н. Нікулішіної, Є. Макаренко, М. Ожевана, І. Піскорської, О. Потехіна, Г. Почепцова, Ю. Константинова, П. Гай-Нижника, Л. Чупрій та О. Семченко, Н. Белоусової, І. Слісаренка, С. Гуцала та О. Тищенко-Тишковець, В. Коломійця [14, с. 33].

Уперше термін «м'яка сила» використав 1990 року Дж. Най у своїй статті, з якої, власне, й розпочалася дискусія. На його думку, «м'яка сила» – це здатність змушувати хотіти іншого, того ж чого хочеш сам, й впливати на вибір нематеріальними чинниками, такими як привабливість, культура, політичні цілі, інститути, принципи, які відповідають чинному законодавству та мають високий авторитет у суспільстві [7, с. 4]. Дж. Най розділив силу на м'яку та тверду. Культуру, цінності й політичну ідеологію він відніс до м'якої, а військовий потенціал, фінанси та економіку – до твердої.

Досить часто дослідники категорію «м'яка сила» співвідносять з іншими подібними – імідж країни, державний брендинг, паблік рилейшнз, публічна дипломатія й ін. Підґрунтям цьому стали напрацювання С. Анхолта, Ф. Котлера, Ф. Кумбса, Ч. Френкеля, П. ван Хема, Г. Шиллера [16, с. 21; 19, с. 40]. Зокрема, першими необхідність розвитку міжнародних культурних контактів для зовнішньої політики обґрунтували Ф. Кумбс та Ч. Френкель [16, с. 18]. Г. Шиллер у 1973 р. опублікував книгу «Масові засоби інформації і культурне панування», у якій розглянув роль ЗМІ як інструмента з досягнення зовнішньополітичних цілей [21, с. 75]. 1986 року на міжнародній конференції, присвяченій маркетингу і семіотиці, в Чикаго Філіп Котлер доповів про так званий національний маркетинг і дав йому визначення «як системного підходу, що має на меті

допомогти амбіційним націям зробитися помітними і досягнути своїх іміджевих цілей рентабельним шляхом» [5, с. 249].

У 1990-х рр. концепцію державного маркетингу доповнив англійський маркетолог Саймон Анхолт і презентував як державний бренд, ознаку при якій сума асоціацій, що виникають у свідомості інтерпретатора знака при згадці про країну [1, с. 2]. У 2007 році науковець почав використовувати новий термін «конкурентна ідентичність», який він розглядав як синтез бренд-менеджменту з публічною дипломатією. Голландець Петер ван Хем у 2001 р. у статті «Схід держави-бренда» розглядав актуальні для рубежу століть приклади використання брендкових технологій у зовнішніх політичних цілях [3, с. 4]. Звідси виникає й безліч підходів до трактування категорії «м'яка сила», одиниць виміру, інструментарію та чинників, що визначають її. Відсутність чіткого визначення терміна та чимала кількість суміжних категорій викликали чимало дискусій у науковому товаристві.

Дослідник цієї категорії Ю. Давидов наводить перелік сил, які можуть бути використані в міжнародних відносинах: військова, економічна (фінансова, комерційна), науково-технічна, інформаційна, ідеологічна, освітня, політична, соціальна, терористична й інші [9, с. 3]. Чим більша кількість сил наявна в державі, тим більший її вплив у світі. Науковці М. Куналакіс та А. Шимоні – автори двомірної моделі «спектральної» жорсткості сил – обґрунтовують використання сукупності елементів «м'якої» та «жорсткої», які об'єднують у «розумну силу» [6, с. 5]. Д. Дрезнер вважає, що м'яка сила ефективна лише за умови, що держава може в будь-який момент застосувати жорстку силу [19, с. 33].

2012 року Дж. Най використав інше формулювання, згідно з яким категорія – це здатність досягати результатів через переконання і привабливість, а не через примус чи гроші [8, с. 267]. Загалом трактування «м'якої сили» пов'язане з певною метою: підпорядкувати опонента власним інтересам й змусити його пристати на потрібні умови, а також виправдати власні дії з огляду на ситуацію. На думку Дж. Ная, вибір інструментарію повністю залежить від складності ситуації.

Ін Фань, дослідник учення Дж. Ная, виділив п'ять різних формулювань у працях самого Дж. Ная: здатність формувати чужий

вибір; приваблювати, а привабливість часто призводить до поступливості; змушує інших хотіти того ж результату, в силу культурної чи ідеологічної привабливості; країна може досягати цілей у світовій політиці, тому що інші країни захоплюються її цінностями, беручи з неї приклад, прагнучи до її рівня розвитку; ключовий елемент лідерства, відповідно він і змушує інші країни прагнути того ж [2, с. 11].

Один із основоположників неоліберального інституціоналізму Р. Кохейн трактує «м'яку силу» як інноваційну високоінтелектуальну систему управління свідомістю, покликану посилити підтримку зовнішніх політичних ініціатив країни серед зарубіжних країн [4, с. 11]. Акцент робить на формуванні нових систем знань і стандартів управління, зокрема в зовнішній політиці. Головним поняттям цієї концепції стає «комплексна» взаємозалежність, яка приходить на зміну ідеї реалістів про колективну безпеку, що ґрунтується на економічному взаємопроникненні у сфері торгівлі й фінансів. Неоліберали роблять ставку на недержавні організації, церкви, транснаціональні організації, революційні рухи. Р. Арон, Зб. Бзежинський та Г. Кіссінджер розглядають «м'яку силу» з погляду реальної політики – один з інструментів реалізації національної політики [19, с. 17].

У вітчизняній науці це питання вивчали О. Зернецька, Ю. Константинова, О. Литвиненко, А. Луценко, Є. Макаренко, М. Ожеван, І. Піскорська, О. Потехіна, Г. Почепцов й ін. [14, с. 35]. Більшість із них трактує «м'яку силу» як невід'ємний інструмент ефективної інформаційної політики держави в міжнародних відносинах та досліджує вплив елементів інфосфери в зовнішньополітичній діяльності. Особливу увагу питанню «м'якої сили» приділяє М. Цюрупа, який розглядає її у трьох вимірах: культурно-цивілізаційному (формування нової політичної еліти), ментальному (психологічний та інформаційний вплив) й глобалізаційному (тиск та елементи насилля) [20, с. 50]. П. Гай-Нижник, Ю. Константинова, О. Семченко та Л. Чупрій розглядають «м'яку силу» культурної дипломатії, Н. Белоусова, С. Гуцал, І. Слісаренко та О. Тищенко-Тишковець – публічної дипломатії [14, с. 34]. Проблеми інформаціологічного суспільства і трансформацій, яких зазнає ноосфера на фоні глобалізації та глобального взаємозв'язку

студіює В. Коломієць. У своїх працях він зосереджує увагу на ноополітиці. На його думку, сьогодні це один із найважливіших складників світового порядку, й зумовлено це зростанням глобального взаємозв'язку, «м'якою силою» та силою глобального громадянського суспільства, конкуренцією та формуванням глобальної ноосфери. В. Коломієць стверджує, що інформаціологічна революція робить «м'яку силу» більш потенційною й ефективнішою. Особливо, коли вона спирається на правдоподібність й поширення інформації відбувається вільно, через громадськість [10, с. 125]. З огляду на велику кількість підходів до трактування «м'якої сили», засобів та методів реалізації м'якого впливу країн міжнародній арені, і всередині країни на нашу думку варто узагальнити ці напрацювання та досвід. Виокремити найбільш ефективні засоби й сформуванати модель концепції «м'якої сили» з урахуванням процесів глобалізації та активним розвитком інфосфери.

Мета статті – висвітлення концепту терміна «м'яка сила» у сфері міжнародних відносин і теоретичних напрацювань науковців щодо механізмів реалізації цієї стратегії в зовнішній політиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У політичній науці й у теорії міжнародних відносин і нині трапляється досить широке розуміння терміна «м'яка сила», яке ґрунтується на привабливій силі різноманітних цінностей, які стійко асоціюються з певною країною (культурні надбання, організація й рівень життя). У Концепції зовнішньої політики Російської Федерації (2013 р.) «м'яку силу» вважають невід'ємною складовою частиною сучасної міжнародної політики і трактують як комплексний інструментарій вирішення зовнішньополітичних завдань з опорою на можливість громадянського суспільства. Сюди належать інформаційно-комунікаційні, гуманітарні й інші альтернативні класичній дипломатії методи й технології [15, с. 125].

Теоретики визнають, що різноманітність і складність взаємин між країнами зростає, водночас військовий чинник у кожній із них знижується завдяки процесам глобалізації у сферах політики, економіки, фінансів, інформації, культури [17, с. 68]. Натомість «м'яка сила» – це одна з форм зовнішньої стратегії країни, а також комплексний механізм впливу через систему «привабливих преференцій» [19, с. 45]. Ця категорія ніби набір політтехнологічних

прийомів, методів і засобів, які мають власну функціональну і видову нішу в політиці. На нашу думку, саме таке трактування «м'якої сили» відповідає теорії міжнародних відносин, тому цю позицію ми беремо як основну та будемо її дотримуватися при тлумаченні цього терміна.

До інноваційних механізмів реалізації «м'якої сили» належать сіткометричний принцип, соціальні мережі та блогосфера як рушії революцій, інформаційні війни, правозахисні концепції. Це складна багаторівнева система, яка дозволяє країні вирішувати свої тактичні та стратегічні завдання на міжнародній арені на офіційному й неофіційному рівні [18, с. 24]. Ключовим елементом стратегії «м'якої сили» вважають управління взаємозалежністю [19, с. 134].

Основні канали реалізації політики «м'якої сили»: публічна дипломатія, зовнішня культурна політика (зовнішня культурна стратегія, культурна дипломатія, розвиток зовнішньої культурної політики), інформаційна політика (зокрема, використання соціальних мереж та інших інноваційних медіаресурсів) [15, с. 121], міжнародна освітня політика, мережева гуманітарна взаємодія (високі гуманітарні технології, революції), використання фінансово-економічних інструментів (робота із залучення інвестицій у країну, доступ до економічної інфраструктури країни-реципієнта), експорт продукції для мас (кінематограф, музика, шоубізнес) [12, с. 104].

Ресурсний арсенал «м'якої сили», за Г. Филімоновим, становлять: висока культура (всесвітньо відома література, музика, театр); масова культура; економіка (стійка до криз економіка, інвестиційна привабливість, соціально відповідальний бізнес); рівень життя населення, тривалість життя, розмір соціальних виплат; статус країни як одного зі світових лідерів, високий авторитет глави держави на міжнародній арені; внутрішня політика країни (справедлива державна політика, дотримання прав людини, верховенство закону, забезпечення громадянських свобод); зовнішня політика країни (ефективність дотримання міжнародного права, врахування інтересів інших країн); діяльність діаспори; недержавні структури, які діють теж і інтересах держави за кордоном; наявність популярних ЗМІ, що мають високу аудиторію за кордоном; поширеність мови за кордоном; престиж освіти за кордоном; екологія; спортивні здобутки; передові технології; туризм; наявність програм співпраці з елітами інших держав (освітньої, військової, політичної, підприємницької,

політичної, журналістської); прагнення держави впроваджувати стратегію «м'якої сили»; релігія; наявність програм, які б унаслідували інші країни (консультанти, радники) [19, с. 136].

З огляду на щораз більше використання провідними державами світу в зовнішній політиці «м'якої сили», перед науковцями постало питання оцінки цього чинника в міжнародній сфері. Вперше цей індекс було визначено для країн, що розвиваються (Rapid Growth Market Soft Power Index), 1 червня 2012 року в Лондоні «Ernst & Young's Emerging Markets Center» спільно зі «Skolkovo Institute for Emerging Market Studies» (SIEMS). Цей індекс – комплексний показник, який показує загальну «м'яку силу» за можливостями держави. Відтак країни, у яких цей індекс найбільший, отримують значні іноземні інвестиції. Індекс розраховують за такими критеріями: відкритість і верховенство права, інтеграція в глобальну економіку, імідж. Змінні, які визначають індекс м'якої сили, об'єднанні в три основні категорії: глобальне зображення (global image), глобальна порядність (global integrity) і глобальна інтеграція (global integration) [13, с. 409].

Глобальне зображення об'єднує змінні, що відображають глобальний імідж країни: експорт медіатоварів, поширеність мови, спортивні здобутки, присутність серед громадян відомих людей, які є глобальними іконами, і товарів брендів. Під глобальною порядністю розуміють рівень дотримання в країні етичних та моральних норм. У

світі поважають країни, котрі захищають права своїх громадян, їхні політичні та соціальні свободи і є надійними партнерами сусідами. Глобальна інтеграція – це комплекс чинників, які формують туристичну привабливість країни, демонструють інтеграцію різних сфер суспільства у світові спільноти, рівень знання іноземних мов населенням і якість освіти, від якої залежать чи не всі перераховані вище змінні [13, с. 409].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Практичні напрацювання у сфері культурної, публічної дипломатії, швидкі темпи розвитку засобів комунікації на фоні всеохопної глобалізації та поліполярності у світі привели до формування цілісної моделі «м'якої сили» як однієї з найефективніших стратегії з досягнення зовнішньополітичних цілей через систему «привабливих переваг». Стратегія «м'якої сили» повинна містити оперативні

параметри, стратегічні цілі й розробку довготривалих взаємозв'язків. Набір методів і засобів реалізації «м'якої сили» детермінує зовнішньополітична ціль. Тому слід урахувати інновації в інфосфері, відтак ресурсний арсенал «м'якої сили» щодня поповнюється, а канали реалізації урізноманітнюються. Стратегію «м'якої сили» реалізують чинники, які об'єднані в три категорії: глобальне зображення, глобальна порядність та глобальна інтеграція. З огляду на відсутність за роки незалежності в Україні загальнонаціональної ідеї, чіткого зовнішньополітичного курсу, національний та релігійний склад населення, значний відсоток російськомовного населення, стратегія «м'якої сили» повинна мати наднаціональний характер. Відкритими для нашої держави залишаються питання розробки та механізму реалізації стратегії «м'якої сили» як інституту, що впроваджуватиме її в усі сфери і країни, і на міжнародній арені. В подальшому буде досліджено досвід реалізації «м'якої сили» головними міжнародними акторами, сформовано оптимальну стратегію для нашої держави в зовнішній та внутрішній політиці й розроблено показники, які демонструватимуть результативність стратегії «м'якої сили».

Література

1. Anholt S. Nation “Branding”: Propaganda or Statecraft? [Electronic resource] / S. Anholt. – Access mode:

<http://publicdiplomacymagazine.com/nation-branding-propaganda-or-statecraft/>.

2. Fan Y. Branding the nation: towards a better understanding / Y. Fan. – London: Brunel Business School, 2006. – 11 p.

3. Ham P. van. The Rise of the Brand State / Ham P. van. // Foreign Affairs. – 2001. – vol. 80. – №. 5. – pp. 2–6.

4. Keohane R. Power and Interdependence. World Politics in Transition / R.Keohane, J.Nye. – Boston: Little Brown and Company, 1977. – P. 11.

5. Kotler P. Country as brand, product, and beyond: a place marketing and brand management perspective / P. Kotler // Journal of Brand Management. – 2002. – № 9. – P. 249–261.

6. Kounalakis M. The Hard Truth About Soft Power / M.

Kounalakis, A. Simonyi // Perspectives on Public Diplomacy. Paper 5. – Los Angeles: USC Center on Public Diplomacy, 2011.

7. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics / J. S. Nye. – New York : Public Affairs Group, 2004. – 191 p.

8. Гай-Нижник П. Культура як основа «м'якої сили» держави Україна в контексті підвищення її зовнішньополітичного авторитету [Електронний ресурс] / П. Гай-Нижник, Л. Чупрій. – Режим доступу : http://www.bulava.info/hai-nyzhnyk_chupriy.html.

9. Давыдов Ю. П. Понятие «жесткой» и «мягкой» силы в теории международных отношений [Електронний ресурс] / Ю. П. Давыдов // Международные процессы. – Т. 2 (2004). – Режим доступу : Цитується по <http://www.intertrends.ru/four/006.htm>

10. Коломієць В. Ф. Формування ноополітичних технологій – атрибут інформаціологічного розвитку цивілізації [Електронний ресурс] / В. Ф. Коломієць. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pmv/2010_1/09%20kolomiets.pdf.

11. Луценко А. В. Стратегії «м'якої сили» в геополітиці Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу та Російської федерації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / А. В. Луценко. – К., 2010. – 24 с.

12. «М'яка сила» України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики / [А. Гетьманчук, Є. Єнін, К. Зарембо та ін.]. – К. : [б. в.], 2011. – 111 с.

13. Політологія: [навч. енцикл. словн.-довідн. для студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації] / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. – 779 с.

14. Нікулішин Г. Основні підходи до розкриття змісту поняття «м'яка сила» у сучасній вітчизняній науці / Н. Нікулішин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : [зб. наук. пр.]. – 2014. – № 26. – С. 32–37.

15. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокв. зб. – К. : НІСД, 2011. – № 3 (20). – С. 118–126.

16. Проблематика «мягкой силы» во внешней политике России / П. Паршин // Аналитические доклады. Институт международных исследований МГИМО (У) МИД России. Выпуск 1 (36). – 2013 Тема: Издательство «МГИМО – Университет» – 40 с.

17. Сич О. І. Доба «холодної війни»: основні тенденції світового розвитку : [навч. посіб.] / О. І. Сич, А. В. Міняєв. – Чернівці : Рута, 2008. – 72 с.

18. Слісаренко І. Теорія і практика «м'якої сили» в міжнародних відносинах [Електронний ресурс] / І. Слісаренко // Social-science. – 2008. – № 1–2. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/24>.

19. Филимонов Г. Культурно-информационные механизмы внешней политики США. Истоки и новая реальность : [монография] / Г. Ю. Филимонов. – М. : РУДН, 2012. – 408 с.

20. Цюрупа М. Поняття «м'якої сили» держави та особливості її застосування в сучасній світовій політиці / М. Цюрупа // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2007. – Вип. 36 : Курасівські читання. Влада і суспільство в сучасній Україні: механізми взаємодії. – К. : Знання України, 2007. – С. 47–59.

21. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / [пер. с англ.; науч. ред. Я. Н. Засурский]. – М. : Мысль, 1980.

8. Gaj-Ny`zhny`k P. Kul`tura yak osnova «m'yakoyi sy'ly» derzhavy` Ukrayina v konteksti pidvy`shhennya yiyi zovnishn`opolity`chnogo avtory`tetu [Elektronny`j resurs] / P. Gaj-Ny`zhny`k, L. Chuprij. – Rezhym dostupu : http://www.bulava.info/hainyzhnyk_chuprij. Html.

9. Давыдов Ю. П. Ponyaty`e «zhestkoj» y` «myagkoj» sy'ly v teory`y` mezhdunarodny`x otnosheny`j [Elektronny`j resurs] / Yu. P. Davydov // Mezhdunarodny`e processy. – Т. 2 (2004). – Rezhym dostupu : Sy`ty`ruetsya po <http://www.intertrends.ru/four/006.htm>

10. Kolomiyecz` V. F. Formuvannya noopolity`chny`x texnologij – atru`but informacilogichnogo rozvy`tku sy`vilizaciyi [Elektronny`j resurs] / V. F. Kolomiyecz`. – Rezhym dostupu : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Pmv/2010_1/09%20kolomiets.Pdf.

11. Lucenko A. V. Strategiyi «m'yakoyi sy'ly» v geopolityci Spolucheny`x Shtativ Amery`ky`, Yevropejs`kogo Soyuzu ta Rosijs`koyi federaciyi: avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kand. polit. nauk : specz. 23.00.04 «Polity`chni problemy` mizhnarodny`x sy`stem ta global`nogo rozvy`tku» / A. V. Lucenko. – K., 2010. – 24 s.

12. «M'yaka sy'la» Ukrayiny` v regioni: instrument efekty`vnoyi zovnishn`oyi polity`ky` / [A. Get`manchuk, Ye. Yenin, K. Zarembo ta in.]. – K. : [b. v.], 2011. – 111 s.

13. Politologiya: [navch. ency`kl. slovn.-dovidn. dlya stud. VNZ I–IV rivniv akredy`taciyi] / Za nauk. red. d-ra polit. n. Xomy` N. M. [V. M. Deny`senko, O. M. Sorba, L. Ya. Ugryn ta in.]. – L`viv : «Novy`j Svit – 2000», 2014. – 779 s.

14. Nikulishy`n G. Osnovni pidxody` do rozkry`ttya zmistu ponyattya «m'yaka sy'la» u suchasnij vitchy`znyanij nauci / N. Nikulishy`n // Ukrayins`ka nacional`na ideya: realiyi ta perspekty`vy` rozvy`tku : [zb. nauk. pr.]. – 2014. – # 26. – S. 32–37.

15. Ozhevan M. A. Osnovni napryamy` zovnishnix informacijno-manipulyaty`vny`x vply`viv na suspil`ni transformaciyi v Ukrayini: zasoby` proty`diyi / M. A. Ozhevan // Strategichni priory`tety` : nauk.-analit. shhokv. zb. – K. : NISD, 2011. – # 3 (20). – S. 118–126.

16. Problematy`ka «myagkoj sy'ly» vo vneshnej poly`ty`ke Rossy`y` / P. Parshy`n // Analy`ty`chesky`e doklady. Y`nstytut mezhdunarodny`x y`ssledovany`j MGY`MO (U) MY`D Rossy`y`. Vypusk 1 (36). – 2013 Tema: Y`zdatel`stvo «MGY`MO – Uny`versy`tet» – 40 s.

17. Sy`ch O. I. Doba «xolodnoyi vijny`»: osnovni tendenciyi svitovogo rozvy`tku : [navch. posib.] / O. I. Sy`ch, A. V. Minyayev. – Chernivci : Ruta, 2008. – 72 s.

18. Slisarenko I. Teoriya i prakty`ka «m'yakoyi sy'ly» v mizhnarodny`x vidnosy`nax [Elektronny`j resurs] / I. Slisarenko // Social-science. – 2008. – # 1–2. – Rezhy`m dostupu : <http://social-science.com.ua/article/24>.

19. Fy`ly`monov G. Kul`turno-y`nformacy`onnye mexany`zmy vneshnej poly`ty`ky` SShA. Y`stoky` y` novaya real`nost` : [monografy`ya] / G. Yu. Fy`ly`monov. – M. : RUDN, 2012. – 408 s.

20. Cyurupa M. Ponyattya «m'yakoyi sy'ly» derzhavy` ta osobly`vosti yiyi zastosuvannya v suchasnij svitovij polity`ci / M. Cyurupa // Naukovi zapy`sky` Insty`tutu polity`chny`x i etnonacional`ny`x

doslidzhen` im. I. F. Kurasa NAN Ukrayiny`. – 2007. – Vy`p. 36 : Kurasisv`ki chy`tannya. Vlada i suspil`stvo v suchasnij Ukrayini: mexanizmy` vzayemodiyi. – K. : Znannya Ukrayiny`, 2007. – S. 47–59.

21. Shy`ller G. Many`pulyatory soznany`em / [per. s angl.; nauch. red. Ya. N. Zasursky`j]. – M. : Mysl`, 1980.

***Рецензент:** Тихомирова Є.Б. д.політ.н., професор, зав. кафедри міжнародної інформації, хідноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

17.09.2015

УДК 640.031.4(477)

Чернов Александр, Коцюрубенко Анна
**ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РЫЧАГИ МОДЕРНИЗАЦИИ
ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ**

Рассмотрены отдельные аспекты поиска путей дальнейшей трансформации экономики Украины и модернизации наиболее проблемных отраслей хозяйствования. Выделены ключевые, по мнению авторов, направления реформирования экономической системы. Предложены мероприятия по решению энергетической проблемы для украинской экономики. Отдельное внимание уделено рассмотрению проблем индустриального развития экономики страны и предложено авторское обоснование необходимости и целесообразности развития аграрного сектора. Рассмотрены перспективы повышения жизненного уровня населения и развития человеческого капитала как составляющей экономических реформ. Предложены пути реформирования действующей системы социального обеспечения в части поддержания социально незащищенных слоев общества и очерчены направления реформирования предоставления медицинской помощи.

***Ключевые слова:** экономические рычаги, социальное обеспечение, реформирование экономики.*